

СТАЊЕ ШУМА И УЗГОЈНИ ПРОБЛЕМИ НА ПОДРУЧЈУ ШУМСКЕ УПРАВЕ НОВА ВАРОШ

АЛЕКСАНДАР ШАЛИПУР
ЗОРИЦА ПОПОВИЋ

1. УВОД

Укупна површина Лимског поседа износи 65.523,63 ха, од чега 15.915,20 ха припада површини којом газдује ШУ „Нова Варош“. Процентуално гледано ШУ „Нова Варош“ газдује са 24,29% Лимског шумског подручја. Од укупне површине политичке општине Нова Варош, 56,6% обрасле површине је под државним шумама, а 43,4% под приватним шумама.

У Шумској управи „Нова Варош“, на надморској висини преко 1000 м, заступљене су претежно четинарске састојине, чија је структура неједнолична - разнодобна, пребирна или једнодобна, односно, приближно једнодобна. На нижим надморским висинама претежно су заступљене састојине издавачког и семенског порекла, чији структурни облик је једнодобан или приближно једнодобан. Детаљна научна истраживања овде су вршили бројни истраживачи, међу којима помињемо: проф. др Лазар Томанић са сарадницима, 1982 (израда прве посебне шумско-привредне основе за привредну јединицу Златар, на типолошкој основи); Стаменковић, В., Вучковић, М., Петковић, Ј., 1990; Обратов, Д., 1992; Вамовић, Б., 2005; Матовић, Б., 2005; и други.

2. ПРЕГЛЕД ПОВРШИНА ПО ГАЗДИНСКИМ ЈЕДИНИЦАМА

Државне шуме и шумска земљишта којима газдује ШУ „Нова Варош“ подељена су на укупно 6 газдинских јединица (табела 1), и то: ГЈ „Златар Г“, ГЈ „Босање“, ГЈ „Јасеново-Бојетићи“, ГЈ „Пландиште“, ГЈ „Црни врх-Гола брда“ и ГЈ „Вучја-Козомор-Вран“.

2.1 Структура укупне површине државних шума ШУ „Нова Варош“

Структура укупне површине државних шума на подручју ШУ „Нова Варош“ приказана је у табели 2.

* *Александар Шалипур, дипл. инж. шумарства, шеф управе; Зорица Поповић, дипл. инж. шумарства, специјализант из области Гајења шум; ШУ „Нова Варош“.*

Табела - 1 Преглед површина по газдинским јединицама ШУ Нова Варош

ГЈ	укупна површина	шуме и шумско земљиште							остало земљиште					
		свега	високе	издан.	впс	шикаре	шибљаци	шум. земљ.	свега	неплодно	за остале сврхе	заузеће	туђе земљ.	
		ha												
Вуч.-Коз.-Вран´	2 598,15	2 533,00	207,50	952,49	154,54	315,80	674,17	228,50	65,15	65,15			53,49	
Ц. врх.-Г.брда´	2 973,82	2 815,54	575,40	3,00	1 188,94	348,92		699,28	157,31	155,15	2,16	0,97	114,42	
Босање´	1 328,34	1 309,73	1 107,39	116,44	23,64	27,90	11,17	23,19	18,61	17,87	0,74		27,78	
Јас.-Божег.´	3 912,25	3 732,68	1 145,12	298,87	111,21	175,50		2 001,98	178,93	178,93		0,64	160,27	
Планиште´	1 068,20	1 010,46	236,39		130,20	16,54	390,14	237,19	57,74	57,74			18,16	
Златар I´	4 034,44	3 925,37	2 698,32	529,63	125,97		332,38	239,07	109,07	77,23	31,84		0,02	
УКУПНО	15 915,20	15 326,78	5 970,12	1 900,43	1 734,50	884,66	1 407,86	3 429,21	586,81	552,07	34,74	1,61	364,14	

Табела 2 - Структура укупне површине државних шума ШУ „Нова Варош“

категирија шума	површина	
	ha	%
разнодобне шуме	4 167,13	67,80
једнодобне шуме	1 802,99	32,20
високе природне шуме	5 970,12	50,18
вештачки подигнуте састојине	1 734,50	14,58
изданацке шуме	1 900,43	15,97
шикаре	884,60	7,44
укупно обрасло	11 897,57	74,76
шумско земљиште	3 429,21	85,35
земљиште за остале сврхе	34,74	0,86
неплодно земљиште	552,07	13,84
заузеће	1,61	0,05
укупно необрадиво земљиште	4 017,63	25,24
УКУПНО	15 915,20	100,00

3. ОТВОРЕНОСТ ШУМА НА ПОДРУЧЈУ ШУ „НОВА ВАРОШ“

Отвореност шума на подручју ШУ „Нова Варош“ приказана је у табели 3.

Табела 3 - Отвореност шума по газдинским јединицама у ШУ „Нова Варош“

р. бр.	газдинска јединица	отвореност путевима					степен отворености (km/1000 ha)					
		јавни путеви кроз шуму			шумски путеви		укупно путеви				површ.	отвор.
		саврем.	тврди	меки	тврди	меки	саврем.	тврди	меки	укуп.		
		km	km	km	km	km	km	km	km		ha	m/ha
1.	‘Златар I’	7,0			33,5	20,5	7,0	33,5	20,5	61,0	4 034,44	15,12
2.	‘Ц. в.Г. Брда’	12,7	7,9		6,9	8,0	12,7	14,8	8,0	35,5	2 973,82	11,94
3.	‘В. Коз.-Вра.’				2,1	15,2		2,1	15,2	17,3	2 598,15	6,66
4.	‘Босање’		6,0		9,0	6,0		15,0	6,0	21,0	1 328,34	15,81
5.	‘Јас. - Бож.’	9,7				11,7	9,7		11,7	21,4	3 912,25	5,47
6.	‘Планиште’	1,6			2,6	6,1	1,6	2,6	6,1	10,3	1 068,20	9,64
УКУПНО		31,0	13,9		54,1	67,5	31,0	68,0	67,5	166,5	15 915,2	10,46

4. СТАЊЕ ШУМА НА ПОДРУЧЈУ ШУ „НОВА ВАРОШ“

ШУ „Нова Варош“ има површину под шумом 11.897,57 ha, запремину 2.216.154,4 m³ и прираст 58.573,3 m³. Високих шума има 5.970,12 ha (50,2%), од тога једнодобних 1.802,99 ha, односно 16%, вештачки подигнутих састојина 1.744,50 ha (14,6%), шикара 884,66 ha (7,4%) и шибљака 1.407,86 ha, односно 11,8%.

Запремина у високим шумама износи 1.873.586,6 m³, а прираст 46.213,2 m³. У изданачким шумама запремина је 200.693,9 m³, прираст 5.990,9 m³, а у вештачки подигнутим састојинама запремина износи 14.865,9 m³ и прираст 6.369,2 m³.

Очуваних састојина има 6.606,7 ha или 55,5%, разређених има 2.254,18 ha или 18,9% и девастираних 744,17 ha или 6,3%.

У ШУ „Нова Варош“ чистих састојина има 5.759,8 ha или 7,4% и шибљака 1.407,86 ha или 11,8%. Просечна запремина у чистим састојинама је 160,6 m³/ha, прираст 4,4 m³/ha, а у мешовитим просечна запремина је 335,8 m³/ha, прираст 8,6 m³/ha. Од врста дрвећа најзаступљенији лишњар је буква, са 82,4%, а од четинара смрча са 61,1% и јела, са 23,8%.

У укупној запремини шума ШУ „Нова Варош“ лишњари учествују са 430.238,3 m³ или 19,4% и прирастом од 11.512,7 m³, а четинари са 1.785.907,2 m³ или 80,6% и прирастом од 47.060,6 m³.

Површина мешовитих шума у ШУ „Нова Варош“ је 3.845,25 ha или 32,3%, међутим, површина мешовитих шума смрче и јеле, као највреднијих и најквалитетнијих, износи 922,53 ha, од чега ГЈ „Златар I“ припада 438,27 ha ових шума. Посматрајући наведене податке запажамо да су чисте

састојине заступљене више од мешовитих, међутим, мешовите састојине економски су вредније (просечна запремина за ШУ „Нова Варош“ већа је у мешовитим састојинама у односу на чисте). Поред тога, мешовите састојине су и биоеколошки стабилније, отпорније на ентомолошка и фитопатолошка обољења, мање угрожене од пожара и др. Све ово указује на то да у будућим циљевима и мерама треба планирати повећање учешћа мешовитих састојина.

5. СТАЊЕ ЗАШТИЂЕНИХ ДЕЛОВА ПРИРОДЕ

5.1 Парк шума „Ивље“ – предео нарочите природне лепоте

Решењем Завода за заштиту природе бр. 01-606/1958. године, установљен је предео нарочите природне лепоте „Парк шума Ивље“. Исти је издвојен у ГЈ „Златар I“, одељења 123, 124, 125 и 126, у околини Водене пољане. Заштићени предео обрастао је смрчком, белим бором, са мало јеле, понеком буквом, јасиком и ивом, испресецан многобројним увалама, пропланцима и ливадама.

5.2 „Клисура реке Увац“ – специјални резерват природе

Уредбом Владе Србије бр. 25/2006 од 24. марта 2006. године, део подручја реке Увац стављен је под заштиту као природно добро од изузетног значаја - специјални резерват природе, ради очувања станишта и популације белоглавог супа и других ретких врста (пузгавац, плави дрозд, прилегуша и др.). Специјални резерват природе „Клисура реке Увац“, налази се на подручју општине Сјеница и Нова Варош. У овом резервату успоставља се режим заштите другог степена који обухвата локалитете Павловића брод, Растоке, Вељушница и Молитва. О овом специјалном резервату природе стара се Фонд за заштиту птица грабљивица „Белоглави суп“ из Нове Вароши.

5.3 „Буковик“ - пећина, природни споменик (спелеолошки)

Решењем бр. 633-6/71-02, општина Нова Варош ставила је под заштиту природе, у категорију споменика природе, пећину Буковик. Иста се налази у атару села Љепојевићи и на списку је поседа ШГ „Пријепоље“, ШУ „Нова Варош“.

5.4 „Црни бор – лира“ - природни споменик

Решењем бр.06-260/2002-01, од 01. 03. 2002. године, општина Нова Варош ставила је под заштиту природе стабло црног бора које се налази у атару села Драглица на обронцима Муртенице, на имању Радована Шуљгића, КО Драглица, к. п. 708, које је поверено на старање ШГ „Пријепоље“, ШУ „Нова Варош“.

Стабло црног бора је репрезент своје врсте која је некад била шире распрострањена на обронцима Муртенице. Необичног је изгледа (последича повреде дебла у младости), што даје посебну лепоту хабитусу целог стабла, па стога, као појава представља праву реткост. Заштићено стабло бора одликује се изузетним димензијама, висином од 22,50 метара, обимом деб-

ла 2,12 метара, пречником крошње око 10 метара и старошћу од око 180 година.

5.5 „Муника у селу Сеништа“ – природни споменик

Решењем бр.06-260/2002-01, од 01. 03. 2002. године, општина Нова Варош ставила је под заштиту природе стабло мунике у селу Сеништа, на граничној линији између дворишта и окућнице Селаковић Драгољуба и Селаковић Милића КО Сеништа, к. п. бр. 637 и 647, које је поверено на старање ШГ „Пријепоље“, ШУ „Нова Варош“.

Стабло мунике у селу Сеништа представља природну реткост изузетних димензија, доброг здравственог стања и велике старости. Правилног је хабитуса и витално. Дебло се рачва на 4. метру висине у два носећа стуба. Крошња је потпуно правилна и пуна зелене масе. Ендемореликтна врста бора, стара око 3 века, права је природна вредност у Златиборском округу. Представник је врсте чији је ареал некада био на подручју западне Србије.

6. СЕМЕНСКИ ОБЈЕКТИ У ШУ „НОВА ВАРОШ“

На подручју Шумске управе „Нова Варош“ постоје регистрована 3 семенска објекта:

- на основу уверења о признатом полазном материјалу бр. 322-05-593/2/2005-10, од 17. 11. 2005, издвојена је семенска састојина смрче у ГЈ „Златар Г“, одељење 28, одсек а. Површина семенске састојине је 2,50 ha и налази се на надморској висини 1240-1340 m;

- на основу уверења о признатом полазном материјалу бр. 322-05-593/3/2005-10, од 17. 11. 2005, издвојена је семенска састојина белог бора у ГЈ „Златар Г“, одељење 50, одсек б. Површина семенске састојине је 1,00 ha и налази се на надморској висини 1340-1360 m;

- на основу уверења о признатом полазном материјалу бр. 322-05-593/5/2005-10, од 17. 11. 2005, издвојена је семенска састојина смрче у ГЈ „Златар Г“, одељење 68, одсек а. Површина семенске састојине је 2,24 ha и налази се на надморској висини 1000-1180 m.

7. ПЛАН ГАЈЕЊА ШУМА У ШУ НОВА ВАРОШ

План гајења шума на подручју ШУ „Нова Варош“ приказан је у табели 4.

Табела 4 - План гајења шума у ШУ „Нова Варош“

врста рада	површина		
	ha	%	%
1. прореде	3 782,73		80,2
2. чишћење у младим културама (923)	111,29		2,3
3. окопавање и прашење у културама (915)	776,52		16,5
4. сеча избојака и уклањање корова ручно (913)	46,42		1,0

I нега шума	4 716,96	47,8	100,0
5. групично пребирне сече	4 589,15		96,1
6. оплодне сече кратког периода подмлађивања	89,32		1,9
7. попуњавање у природно обновљеним површ.садњом (802)	17,86		0,4
8. попуњавање вештачки подигнутих култура садњом (804)	77,64		1,6
II обнова шума	4 773,97	48,3	100,0
A. проста репродукција	9 490,93		
9. реконструкција девастираних шума (311)	46,42		
10. вештачко пошумљавање голети	341,84		
III подизање нових шума	388,26	3,9	
B. проширена репродукција	388,26		
УКУПНО	9 879,19	100,0	

7.1 Укупан план сеча ШУ „Нова Варош“

Укупан план сеча на подручју ШУ „Нова Варош“ приказан је у табели 5.

Табела 5 - Укупан план сеча ШУ „Нова Варош“ (просја + проширена репродукција)

наменска целина	површина ha	запремина m ³	прираст m ³	врста приноса			интензитет	
				главни m ³	претходни m ³	укупно m ³	V %	Z _v %
				10	7 255,00	1 720.357,0	45 696,0	169 617,8
19	778,93	186 044,2	4 096,4	22 179,6	3 818,4	25 998,8	14,0	63,5
20	434,34	141 943,1	3 334,9	20 184,1	873,0	21 057,1	14,8	63,1
проста + проширена	8 468,27	2 048 344,3	53 127,3	211 981,5	40 441,6	252 423,1	12,3	47,5

8. УЗГОЈНИ ПРОБЛЕМИ НА ПОДРУЧЈУ ШУ „НОВА ВАРОШ“

Шуме ШУ „Нова Варош“, као и остале шуме у Србији, у прошлости су биле изложене различитим утицајима који су имали негативне последице на њихово данашње стање. Основни задатак шумарске делатности је побољшање стања постојећих шума и превођење изданаčkih шума у високе, нега младих и средњедобних шума.

Из прегледа плана гајења шума на подручју Шумске управе „Нова Варош“, види се да је у наредном периоду планирано пошумљавање укупно 388,26 ha. То је један од релевантних предстојећих задатака, као и вештачко подизање састојина на овом подручју. Вештачком подизању састојина мора се приступити и у високим шумама где није заступљено природно обнављање, а нема више старих стабала која би омогућила осемењавање се-

чине, и то са врстама дрвећа које су чиниле аутохтону вегетацију. Вештачко подизање шума извршиће се сетвом (бољи начин) или садњом садница. При садњи, старост садница и густина садње непосредно ће се одређивати за сваки конкретан случај.

Следећи важан задатак у спровођењу плана гајења шума је мелиорација изданачких и деградираних шума, чиме ће се, у наредном периоду, већи део ових шума превести у шуме високог узгојног облика.

Четврти задатак огледа се у сталном и правовременом природном обнављању зрелих састојина. Успех обнављања ће, у великој мери, бити условљен добрим познавањем састојинског стања, услова средине и био-колошких карактеристика врста дрвећа у конкретним условима средине. Треба нагласити да постоји свест о томе да, тек на основу претходно стечених и усвојених научних и стручних сазнања, можемо са сигурношћу одлучивати који ће се начин природне обнове извести, када ће која интервенција или сек бити извршени и са којим интензитетом захвата.

Пети задатак је улагање у изградњу шумских путева и реализација адекватне техничко-технолошке опремљености на подручју ШУ „Нова Варош“. Неразвијеност шумских саобраћајница онемогућава правилну и правовремену организацију послова газдовања шумама на целој површини управе. Удаљеност места извршења појединих узгојних и других видова радова од шумских путева условљавају висок пораст трошкова. То је битан разлог због којег су и даље значајни потенцијали шума и шумског подручја ШУ „Нова Варош“ недовољно коришћени.

9. ЗАКЉУЧАК

ШУ „Нова Варош“ газдује на површини од 15.915,2 ха, где површина под шумом износи 11.897,57 ха или 74,8%, запремина 2.216.145,4 м³ и прираст 58.573,3 м³. Високих шума има 5.970,12 ха (50,2%), од тога једнодобних 1.802,99 ха и разнодобних 4.167,13 ха, изданачких 1.900,43 ха (16%), вештачки подигнутих састојина 1.734,5 ха (14,6%), шикара 884,66 ха (7,4%) и шиблика 1.407,86 ха (11,8%). Чистих састојина има 5.759,8 ха или 48,4%, и мешовитих 3.845,25 ха или 32,3%. У укупној површини мешовитих састојина, мешовите састојине смрче и јеле налазе се на површини од 992,53 ха где у ГЈ „Златар I“ имамо 438,27 ха ових шума.

У циљу унапређења садашњег стања постојећих шума потребно је предузети одговарајуће узгојне мере које би се одвијале у следећим правцима:

- побољшање стања постојећих шума, превођење изданачких шума у високе, нега младих и средњедобних шума;
- повећање површине под шумом вештачким подизањем састојина;
- мелиорација изданачких и деградираних шума;
- стално и правовремено природно обнављање зрелих састојина;
- улагање у изградњу путева и техничко-технолошку опремљеност на подручју целе шумске управе.

Побољшање стања наших шума непосредно је условљено даљим унапређењем шумарског сектора и целокупног друштвеног система, као и усвајањем нове стратегије развоја шумарства, уз подршку свих релевантних институција, државних органа и шире друштвене заједнице.

ЛИТЕРАТУРА

- В а м о в и ћ, Б., (2005): Мешовитост као услов нормалности у пребирним шумама јеле, смрче и букве. Магистарски рад у рукопису, Шумарски факултет Универзитета у Београду, Београд.
- М а т о в и ћ, Б., (2005): Нормално стање у смрчево-јеловим шумама – циљеви и проблеми газдовања на Златару. Магистарски рад у рукопису, Шумарски факултет Универзитета у Београду, Београд.
- О б р а т о в, Д. (1992): Флора и вегетација планине Златар. Докторска дисертација у рукопису, Биолошки факултет Универзитета у Београду, Београд.
- С т а м е н к о в и ћ, В., В у ч к о в и ћ, М., П е т к о в и ћ, Ј. (1990): Производност природних састојина јеле и смрче на подручју региона Титово Ужице. Унапређење шума и шумарства региона Титово Ужице, књига II, Београд, стр. 191-214.
- С т о ј а н о в и ћ, Љ., А л е к с и ћ, П., К р с т и ћ, М., Т о м о в и ћ, З. (1996): Унапређење стања постојећих шума. „Шуме Србије – стање пројекција развоја до 2050. године и очекивани ефекти“, зборник радова, ЈП „Србијашуме“ Београд.
- С т о ј а н о в и ћ, Љ., К р с т и ћ, М. (2000): Гајење шума III. Шумарски факултет Универзитета у Београду, Београд.
- Општа основа за газдовање шумама Лимско-шумско подручје (2000 – 2009).
- Посебна шумско-привредна основа за привредни јединицу „Златар“, (1982), Шумарски факултет - ООУР Институт за шумарство.
- Посебна основа за газдовање шумама за ГЈ „Златар“ – Нова Варош (1992-2004), Биро за планирање и пројектовање у шумарству – ЈП „Србијашуме“, Београд.
- Посебна основа за газдовање шумама за ГЈ „Златар“ – Нова Варош (2005-2014), Биро за планирање и пројектовање у шумарству – ЈП „Србијашуме“, Београд.